

РОЛЬ КОЛОРИТУ В ЖИВОПИСІ

Щербина Д.Г., студ. гр. ОМ-509

Науковий керівник – **Копилова Н.О.**, канд. культурології, ст. викладач
(кафедра Образотворчого мистецтва, Одеська академія будівництва та архітектури)

Анотація. Вивчено та проаналізовано наукову та методичну літературу, присвячену темі ролі колориту в мистецтві живопису. Ця роль першорядна через те, що від гармонії чи дисгармонії колориту картини дуже залежить побудова та сприйняття її в цілому. Запропоновано визначення терміну «колорит» та сформульована його роль у живописі, що дає розуміння про його унікальне значення як фактору, що впливає на розвиток гармонійного образотворчого (колористичного) бачення майбутнього художника.

Вступ. Значення кольору в житті людини складно заперечити. Все, що ми бачимо, репрезентується нам за допомогою та завдяки кольору. Очевидно, ця фізична функція колориту визначає і його роль у духовному житті людського суспільства, що виражається у здатності впливу кольорів на психіку та емоції людини. Можна погодитися з думкою видатного мислителя Й. Гете: «Колір узагалі викликає в людях велику радість» [1]. До нашого часу дійшли численні висловлювання митців про колорит, колір, тон, що є відображенням їхнього індивідуального творчого досвіду. Це різноманітні й тонкі спостереження, що здатні стати цікавим матеріалом аналізу для сучасного покоління художників. Також проблематика колориту в живописі та інших видах мистецтва отримала своє теоретичне осмислення у роботах сучасних науковців, серед яких Г. Блумквіст, С. Денисенко, Дорогань І., Й. Іттен, Т. Печенюк, С. Прищенко, І. Скрипник, З. Тканко та ін.

Вивчення історії образотворчого мистецтва дозволяє зробити висновок, що колорит є історично обумовленим явищем та має свої певні особливості в рамках певної епохи, стилю, національної або місцевої художньої школи тощо. Так, наприклад, особливості колориту Венеціанської школи доби Відродження можна простежити на матеріалі творчості відомих її представників – Джорджоне і Тиціана. Практику колориту активно продовжували у своїй творчості Пітер Пауль Рубенс та Рембрандт ван Рейн, у ХІХ столітті – імпресіоністи [2]. Також колорит може бути досліджено взагалі як феномен, що виникає в системі колірних відносин картини. «Вивчення, розуміння та застосування природних колірних гармоній дозволяє краще розуміти і повніше використовувати їх можливості» [4].

Визначення терміну. Колорит – один з найважливіших компонентів у композиції художнього твору, він виступає засобом художньої виразності у живописі, в деяких видах графіки тощо, також це поняття можна застосувати і в контексті мистецтва музики, літератури, характеристики національної культури тощо [2]. У контексті живопису це гармонійне поєднання, взаємозв'язок, тональне об'єднання різних кольорів у картині. Те, як художник поєднав кольори в композиції, грає істотну роль. За їх допомогою можна передати певний настрій: спокійний, радісний або навпаки сумний, тривожний чи навіть трагічний. Коли кольори вдало тонально поєднані між собою, відбувається їх якісна взаємодія, внаслідок чого картина сприймається як гармонійна та естетично прийнятна в очах глядача. Якщо колір випадає з загальної тональності та є неузгодженим із нею, він здається чужим, що руйнує цілісність художнього твору та створює відчуття дисгармонії, дисбалансу. Часто художники цілеспрямовано порушують класичну гармонію колориту для того, щоб досягнути потрібного ефекту (експресії, глибоких переживань, трагедії тощо), зокрема за допомогою колірних контрастів. Таким прийомом зазвичай користувалися представники експресіонізму, в мистецтві яких колір був одним з головних виразних засобів. Важливим атрибутом якості художнього полотна є характеристика закінченості та цілісності: коли вже не потрібно додавати нових відтінків або прибирати певні колірні плями, міняти насиченість полотна тощо, коли жодну колірну пляму не можна змінити за яскравістю або насиченістю,

збільшити або зменшити за розмірами, не порушуючи цілісність твору. Колорит картини, залежно від задуму художника, може бути теплим чи холодним, світлим чи темним.

Роль кольору в творчості відомих художників. Для художника-колориста важливі принципи гармонійного поєднання кольорів між собою, яке дозволяє створити певний настрій картини, передати власні відчуття та емоції глядачу. Велику увагу колориту своїх полотен приділяв французький художник-фовіст Анрі Матісс. Митець вважав, що колір здатний справляти набагато потужніший ефект на глядача, ніж форма та інші засоби виразності в живописі. Енергійні мазки та яскраві насичені кольори стали частиною його впізнаваної творчої манери. А. Матісс звільнив колір від необхідності відповідати реальності та просто «розфарбовувати» предмети, надав йому самодостатність, наділивши великим експресивним потенціалом. Різні аспекти колориту розглядали у своїх теоретичних роботах художники Олександр Богомазов, Василь Кандинський, Жорж П'єр Сера та інші. Збереглися відомі висловлювання про силу і роль кольору в мистецтві від Костянтина Коровіна, Костянтина Юона, Пабло Пікассо, Соні Терк-Делоне. Значна роль кольору та колориту простежується в мистецтві представників українського модерну: Всеволода Максимовича, Олександра Мурашка, Олекси Новаківського, Петра Холодного. «Особливу роль відіграв колір у портретах українського модерну, де образ людини, завдяки колориту, стає не лише натуралістичним, але й декоративним» [3]. Підтвердженням цієї тези виступають, зокрема, портретні композиції О. Мурашка (рис. 1).

Рис. 1. Олександр Мурашко. «Дівчина в червоному капелюсі», 1903 р.

Аналіз прикладу роботи з колоритом. Художнику необхідно пам'ятати про те, що потоки прямого світла породжують безліч інших джерел, що відбиваючись від поверхонь предметів, створюють рефлекси. В етюді гілки, виконаній А. Івановим до картини «Явлення Христа народу» (рис. 2), можна розрізнити на листі відблиски неба – блакитнуваті тони там, де лист «дивиться» вгору. Гілка на зображенні опиняється у вирії рефлексів.

Вміння художника передавати світлові рефлекси дозволяє зробити об'єкт більш живим та невимушеним у природному середовищі. Ця робота не повинна бути «механічною», а є результатом спостережень та рефлексії митця. Важливо не зробити рефлекси занадто світлими, адже навіть найсильніші з них не можуть бути яскравішими від світла, оскільки самі вони породжені відбитим, тобто ослабленим світлом. При цьому різні та контрастні тони зближуються загальним освітленням та рефlekсами. Під час зображення несхожих кольорів (неба, землі, листя на деревах тощо), важливо звертати увагу на те, якими відтінками вони можуть зближуватися. Це необхідно, зокрема, для плавних переходів у колориті. В етюді гілки, що розглядається як приклад, попри різні кольори неба та листя на дереві, все пронизано золотистими відтінками, що переважають у цьому мотиві. Написати листя різкою та холодною зеленою фарбою було б ознакою дилетантського підходу. О. Іванов, як досвідчений майстер живопису, помістив зелену гілку в сяйво золотистого

сонячного світла. Адже локальний колір в чистому (фактичному) вигляді неможливо побачити: простір і середовище здатні змінювати відтінки зображуваних об'єктів, що підтверджується у теоретичних роботах дослідників мистецтва. Так само художник працював і з небом: він підібрав такі відтінки блакитного, які гармонійно «ввели» небо у загальну теплу гаму, ніби пронизану сонячним світлом.

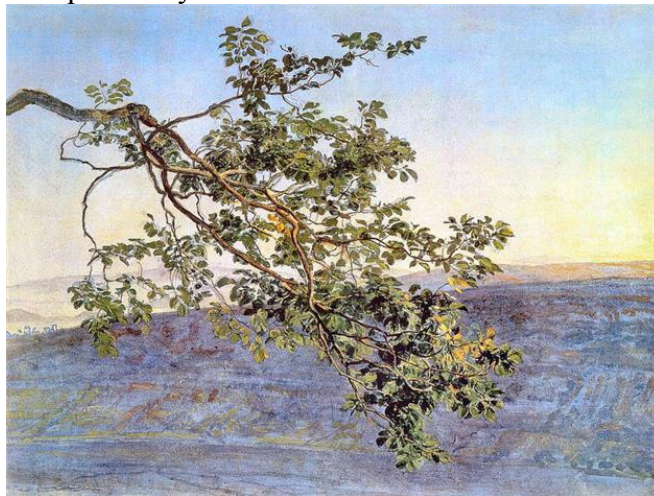

Рис. 2. Олександр Іванов. Етюд для картини «Явлення Христа народу» 1837-1857 рр.

Грамотна робота з колоритом передбачає знання митцем закономірностей зорового сприйняття кольору. Так, наприклад, людське око виявляється менш чутливим до кольору в умовах яскравого освітлення, тоді як за умови більш м'якого розсіяного світла людина може бачити більше колірних переходів. У яскравий сонячний день кольори ніби вибілюються. А коли сонце приховано легкою хмарністю, око здатне розрізнити відтінки в «невизначених» за кольором місцях. Етюд О. Іванова демонструє колірну насиченість в тінях і просвітах. Освітлене листя ж зображене менш насичено за кольором. Іншою особливістю нашого візуального сприйняття є відчуття колірних контрастів та співвідношення теплих і холодних відтінків. За умови взаємодії між собою кольори виглядають інакше, ніж в чистому вигляді. Чим гостріше відчуття кольору у художника, тим сильніше він сприймає вплив кольору одного предмета на колір іншого, тим більше теплих-холодних відтінків він зможе побачити і передати на полотні. Для митця є надзвичайно важливим вміння помічати колірні контрасти світла і тіні на об'єктах, тобто зміну відтінку тіні в бік теплого кольору, якщо колір холодний, і появу холодних відтінків у тіні, якщо світло тепле. О. Іванов дотримався цих принципів у своєму етюді, вміло працював зі світлотінню. Результатом став природний сонячний колорит з прозорими й повітряними тінями та колірними рефлексамі.

Висновки. Отже, проведений аналіз спеціальної літератури та художнього матеріалу дозволив підтвердити важливість колориту як засобу виразності в живописі та охарактеризувати сутність колористичного сприйняття та передачі кольору на полотні. Колористична гармонія полотна заснована на колірних елементах у єдності зі світлом, джерелом освітлення, простором, що відображають образ і художню образність реальної дійсності та викликають емоційно-чуттєву реакцію глядача, дарують відчуття прекрасного. Вивчення законів колористики, практичне опанування принципів роботи з кольором є важливим завданням для кожного художника.

Література:

1. Дорогань І.В. Терапія кольором: психологічний та фізіологічний аспекти. *Культура і сучасність: альманах*. 2023. № 2. С. 105–111.
2. Колорит // Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1: А–Л. 608 с.
3. Мосендз О. Колір у живописі українського модерну початку ХХ століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 38. С. 15–20.
4. Острогляд О.В. Колір як естетична складова формування міського простору.